

Nr 214

Av herr **Gillström m. fl.**, *angående fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna för folkpensioneringen.*

(Lika lydande med motion nr 264 i Andra kammaren)

Under en följd av år har frågan om ändrade grunder för fördelning mellan stat och kommun av kostnaderna för folkpensioneringen varit föremål för olika framställningar till riksdagen. Allmänt torde man ha varit överens om att dessa grunder ur flera synpunkter är otillfredsställande. De är otillfredsställande bland annat därför att de med en fortgående penningvärdeförsämring år för år på kommunerna övervältrar en allt större del av samhälleliga åtaganden, vilka ursprungligen ansetts vara rent statliga. Denna svaghet delar det nu tillämpade fördelningssystemet med gällande ordning i fråga om statsbidrag på flera andra områden av samhälligt verksamhet och skall icke här närmare beröras. Betydligt allvarigare är, att grunderna för folkpensionskostnadernas fördelning skapar djupgående ekonomiska och sociala orättvisor vid kostnadernas fördelning mellan olika kommuner och — vad värre är — mellan pensionslagarna själva. Landskommunernas förbunds styrelse påvisar detta i sitt nyligen avgivna yttrande över 1958 års socialförsäkringskommittés betänkande på följande sätt: »Nuvarande kostnadsfördelning innebär uppenbarligen en betydande social orättvisa mot innevånarna i sådana kommuner med liten skattekraft och ogynnsam åldersfördelning, som nu nödgas utdebitera upp till tre kronor eller mer på skatte-krona för folkpensionsändamål samtidigt som andra kommuner med större skattekraft endast behöver utdebitera en krona eller mindre för samma ändamål. Orättvisan drabbar icke bara skattebetalarna utan även pensionärerna i förstnämnda kommuner, eftersom den nuvarande kostnadsfördelningen fått till följd, att man i dessa kommuner inte har möjlighet att hålla samma standard i fråga om bostadstilläggen som i de ekonomiskt och befolkningsmäsigt bättre lottade kommunerna.»

En sådan ordning kan aldrig ha varit statsmakternas mening. Det kan aldrig ha varit statsmakternas avsikt, att medborgarna i vissa kommuner för ett samhälligt ändamål skall påläggas bördor, vilka i utpräglade exempel är tiofalt större än ekonomiskt likställda medborgare i andra kommuner åläggs för exakt samma ändamål. Det kan heller aldrig ha varit statsmakternas avsikt att folkpensionärerna i de ekonomiskt sämre situerade kommunerna skall ha lägre pensionsförmåner än i de bättre ställda kommunerna. Utvecklingen har ändock lett därhän och särskilt skarpt markerats under de allra senaste åren.

Åtgärder i syfte att skyndsamt eliminera denna orimliga ordning kan därför enligt vår uppfattning inte få dröja längre. Varje dröjsmål endast skärper orimligheterna.

Av tillgänglig statistik framgår, att nio av landets kommuner år 1961 haft kostnader för folkpensioneringen överstigande tre kronor per skattekrona. Fem av dessa kommuner är belägna i Norrbottens län, tre i Västernorrlands län och en i Blekinge län. Ytterligare tio kommuner utdebiterar för detta ändamål mellan 2: 50 och 3: 00 kr. per skattekrona. Av dessa finns fem i Norrbotten, en i Västerbotten, tre i Västernorrland och en i Blekinge. Mellan 2: 00 och 2: 50 kr. utdebiteras i 74 kommuner, av vilka 48 finns i Norrland. Det är fullt klarlagt, såsom dessa siffror understryker, att det är de fattiga, de alltmer utglesade kommunerna i Norrland, som särskilt hårt drabbas av den ordning som nu gäller. Där utgår i regel de med hänsyn till boendekostnaderna lägsta bostadstilläggen.

Ett enda skolexempel kan anföras, Alnö kommun i Västernorrlands län. Alnö kommun har ett skatteunderlag enligt senaste taxering om 29: 19 kr. (med skatteersättning 38: 50 kr.) per invånare, alltså icke oväsentligt under riksmedeltalet. Utdebiteringen är kr. 17: 30 per skattekrona. Därav utgår kr. 3: 44 för täckande av kostnader för folkpensioneringen. Kommunens befolkning har en mycket ogynnsam ålderssammansättning, dels beroende på en sedan flera år fortskridande utflyttning ur de produktiva årsklasserna men dels också på, att industrien i fastlandskommunerna till ledigblivna bostäder i Alnö överflyttat ett stort antal av sina pensionärer. Skatteutjämningsbidrag utgår icke till Alnö kommun.

Med en utdebitering av kr. 3: 44 per skattekrona betalar en skattebetalare, bosatt i Alnö, tiofalt mer i kommunal skatt för folkpensionärer än han skulle behöva betala om han vore bosatt i de bättre ställda kommunerna i landet. Med en inkomst av 14 000 kr. betalar han i Alnö drygt 300 kr. per år enbart för detta ändamål, medan han skulle slippa undan med ca 30 kr. i en rad andra kommuner. Med en inkomst av 30 000 kr. betalar han i Alnö drygt 900 kr. men i dessa andra kommuner mindre än 100 kr. Likväl — och detta ger verkligheten sin mest skrämmande aspekt — har folkpensionärerna i Alnö kommun väsentligt lägre bostadstillägg än folkpensionärerna i de närbelägna industrikommunerna, i regel också väsentligt lägre än i de kommuner, där utdebiteringen för folkpensionsändamål är endast tiondelen så stor som i Alnö.

En sådan ordning, som kan exemplifieras även från ett flertal andra norrlandskommuner men även från kommuner på andra håll i landet, kan helt enkelt inte försvaras.

Tidigare i olika sammanhang gjorda försök att åstadkomma ändring i dessa uppenbara missförhållanden har avvisats med hänvisning till pågående utredningar i ämnet. På senaste år har man velat avvakta förslag som kunde väntas från 1958 års socialförsäkringskommitté. Dess betänkande fö-

religger nu och upptar bland annat förslag beträffande folkpensionskostnadernas fördelning mellan staten och kommunerna.

Det måste få sägas, att kommittén med sitt förslag icke nämnvärt lyckats eliminera de skatteorättvisor, vilka här påtalats. För nyss nämnda Alnö kommun skulle ett genomförande av kommitténs förslag endast innebära en skattelindring för folkpensionsändamål från 3: 44—2: 73 kr. per skattekrona. För att nämna ytterligare exempel skulle motsvarande förändring för Noraströms kommun bli en sänkning från 3: 55—2: 82 kr., för Boteå 3: 57—2: 85 kr., för Råneå 3: 73—2: 96 kr., för Töre 3: 71—2: 96 kr., för Karesuando 3: 61—2: 80 kr., för Hietaniemi 3: 62—2: 77 kr. etc. Som motpoler kan nämnas, att Stocksund skulle få en ökning från 0: 24—0: 28 kr., Djursholm 0: 25—0: 29 kr., Lidingö 0: 34—0: 40 kr. medan en rad med dem likställda kommuner t. o. m. skulle få sänkta utdebiteringar för pensionsändamål med några ören. Exempel finns också på att kommuner med hög utdebitering enligt förslaget skulle få öka sin utdebitering för pensionsändamål. Ett sådant exempel utgör Kramfors stad, som redan har den högsta kommunalskatten bland landets städer.

Socialförsäkringskommitténs förslag i detta avsnitt har bestämt avvisats av Svenska landskommunernas förbund i dess här ovan citerade remissyttrande. Förslaget utgör, säger förbundet, »ingen acceptabel lösning ens såsom provisorium betraktat». Stark kritik riktas också mot förslaget i remissyttrande från 1958 års skatteutjämningskommitté. Utifrån sin syn på skatteutjämningsfrågorna anser sig denna kommitté »varken ur sakliga eller principiella synpunkter kunna godtaga de av socialförsäkringskommittén föreslagna ändringarna i bidragsreglerna.»

Oss förefaller det otänkbart, att ett förslag, grundat på socialförsäkringskommitténs betänkande i denna del, skulle kunna accepteras av riksdagen. Något måste likväl ske utan ytterligare uppskov. En ny utredning, syftande i första hand till att i möjligaste mån skapa rättvisa mellan skattebetalarna i olika kommuner och mellan folkpensionärerna, är förvisso erforderlig. Innan en sådan verkställts bör emellertid provisoriska åtgärder vidtagas.

Vi hemställer, att en provisorisk och kortsiktig lösning åstadkommes genom att den enskilda kommunens skatteutdebitering för folkpensionsändamål maximeras. Därigenom skulle de värsta utslagen av orättvisa — mot skattebetalare och mot folkpensionärer — kunna reduceras. En sådan maximering torde med hänsyn till kommunernas självständiga bestämmanderätt beträffande bostadstilläggen böra knytas enbart till övriga folkpensionskostnader. Vi hemställer, att de senare maximeras på sådant sätt, att en kommun skall behöva utdebitera högst en krona per skattekrona för dessa övriga folkpensionskostnader. Överskjutande kostnadsdel bör stanna på statsverket. För sin andel i bostadstilläggen skulle kommun svara själv under provisorietiden enligt gällande grunder.

Det har icke varit oss möjligt att exakt beräkna storleken av det merbelopp, som sälunda skulle stanna på statsverket. Ett överslag ger emellertid

vid handen, att det kan röra sig om ca 20 miljoner kronor. Kommunernas totala kostnader för folkpensionsändamål år 1961 utgjorde 409,3 miljoner kronor. Reduceringen är alltså relativt ringa, sannolikt icke större än den förskjutning i kostnaderna från staten till kommunerna, som automatiskt sker under ett enda år. Men reduceringen skulle helt komma de orättvist drabbade kommunerna och deras skattebetalare till del och skulle dessutom i vissa kommuner möjliggöra, att nu eftersatta grupper av folkpensionärer ges förbättrade bostadstillägg.

Det kan i sammanhanget nämnas, att statens kostnader för folkpensioneringen på femte huvudtiteln för nästa budgetår beräknas till 2 870 000 000 kr., detta belopp är upptaget som förslagsanslag.

En provisorisk lösning av den art, som här förordas, bör, enligt vår mening, endast uppfattas som ett steg till undanröjandet av de allvarligaste, de för vårt samhälle mest generande missförhållandena. Nästa steg måste bli en definitiv på rättvisa och billighet grundad lösning. En förnyad utredning för åstadkommande av en sådan definitiv lösning bör emellertid kunna utföras så snabbt, att ett förslag därom kan föreligga vid 1963 års riksdag. Under denna förutsättning skulle det av oss förordade provisoriet endast behöva gälla fördelningen av de folkpensionskostnader, som belöper på år 1962 och som av statsverket debiteras kommunerna under år 1963.

Med hänvisning till vad i det föregående anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta

att de kommunala kostnaderna för under år 1962 utgående övriga folkpensionsförmåner (bostadstilläggen icke medtagna) skall utgå med belopp, som högst motsvarar en kommunal utdebitering av en krona per skattekrona,

att på femte huvudtiteln under punkten Bidrag till folkpensioner m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 2 890 000 000 kr., samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1963 års riksdag till en definitiv lösning av frågan om folkpensionskostnadernas finansiering.

Stockholm den 23 januari 1962

Gunnar Berg
E. Hjalmar Nilsson
Einar Persson
Bertil Petersson
Erik Svedberg
Einar Dahl
V. Wikner
Herbert Larsson

Erik Olsson
Emil Näsström
Thore Sörlin
Bengt Elmgren
Georg Pettersson
Tage Johansson
Oscar Carlsson
Carl U. Olsén

A. Gillström
Lage Svedberg
Fritz Persson
Arvid Hellebladh
Uno Hedström
Nils Magnusson
Gillis Augustsson
Jon N. Jonsson
Rikard Svensson